50801 ـ زکات پس‌اندازهای متغیر و ناپایدار چگونه پرداخت می‌شود؟

سوال

مبلغی که فرد در بانک قرار می‌دهد و ثابت نیست و ممکن است در طول سال افزایش یا کاهش یابد، چگونه مشمول زکات می‌گردد؟ این مبلغ الزاما برای پس انداز نیست و ممکن است افزایش یا کاهش یابد، پس چگونه مقدار وجهی که یک سال قمری بر آن گذشته، تعیین می‌شود؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اگر این مبلغ به نصاب برسد و یک سال (حول) قمری بر آن بگذرد، زکات آن واجب است؛ خواه برای پس‌انداز باشد یا نه.

نصاب برابر است با حدود ۸۵ گرم طلا یا ۵۹۵ گرم نقره.

و مقدار واجبی که باید به عنوان زکات داده شود ۲.۵٪ از مبلغ است.

پاسخ شمارهٔ (2795) را ببینید.

اگر در طول سال، مبلغ از نصاب کمتر شود، حَول منقطع می‌گردد و زکات واجب نیست. در چنین حالتی، زمانی که دوباره به نصاب رسید، شروع به شمارش حَول جدید می‌شود.

در صورتی که پول به تدریج افزایش یابد، در اینجا دو حالت وجود دارد:

۱. اگر مبلغ اضافه‌شده ناشی از سرمایهٔ اصلی باشد، مانند سود پس‌انداز در بانک‌های اسلامی، همهٔ پول با گذشت حول سرمایهٔ اولیه مشمول زکات می‌گردد حتی اگر یک روز از حصول آن سود گذشته باشد. به همین دلیل فقها گفته‌اند: «حول الربح حول أصله»؛ یعنی حول سود همان حول سرمایه است.

۲. اما اگر مبلغ افزوده‌شده مستقل از سرمایهٔ اولیه باشد، مانند پس‌انداز از حقوق ماهانه، در اصل برای هر مبلغ یک حول جداگانه در نظر گرفته می‌شود و نیازی نیست که این مبلغ جدید به‌تنهایی به نصاب برسد، زیرا نصاب از ابتدا با سرمایهٔ اصلی حاصل شده است.

بنابراین، آنچه را که در رمضان پس‌انداز کرده‌اید، در رمضان سال آینده زکات می‌دهید و آنچه را در شوال پس‌انداز کرده‌اید، در شوال سال آینده، و الی آخر.

بی‌تردید، محاسبهٔ جداگانه برای هر ماه دشوار است، و همین‌طور پرداخت زکات برای هر پس‌انداز به‌محض رسیدن حول آن. ازاین‌رو، آسان‌تر و کارآمدتر آن است که فرد تمام پس‌اندازهای خود را در پایانِ حول اولین نِصاب خود زکات دهد.

در این حالت، بخشی از اموال زکات داده شده‌اند پیش از آنکه حول کامل بر آن‌ها بگذرد، اما این اشکالی ندارد، زیرا این اقدام در حکم تعجیل زکات محسوب می‌شود.

قبلا در پاسخ به پرسش شمارهٔ (26113) این را بیان کردیم و فتوای هیئت دائم که همین معنا را تأیید کرده آوردیم، اما دوباره آن را نقل می‌کنیم:

«هرکس ابتدا به نصابی از اموال برسد و سپس در زمان‌های مختلف دارای اموال دیگری شود که مستقل از مال اول هستند (مانند پس‌انداز ماهانهٔ کارمند، ارث، هدیه یا اجارهٔ ملک)، اگر می‌خواهد در پرداخت زکات دقت کامل داشته باشد و تنها آنچه شرعاً واجب شده را بپردازد، برای هر مبلغ جدید تاریخی از زمان تملک آن برای شروع حول در نظر بگیرد و به‌طور مستقل زکات آن را بپردازد.

اما اگر خواهان آسایش بیشتر و آسان‌گیری باشد و مایل باشد جانب نیازمندان را بر خود مقدم بدارد، می‌تواند تمام دارایی نقدی خود را هنگام گذشت حول بر اولین نصاب، زکات دهد. این کار پاداش بیشتری دارد، مقام و درجهٔ او را نزد الله بالا می‌برد و حقوق مستحقان زکات بهتر رعایت می‌شود. زکاتی که بر مالی پرداخت می‌شود که هنوز حولش نگذشته، حکم زکات معجله (پیش‌رس) دارد».

والله اعلم.